

Het begin van een oplossing

Yvon Mekkring

Carolien Schippers is unitmanager huisvesting voor het COA, Floris Alkemade is Rijksbouwmeester. Samen hebben zij het initiatief genomen tot de prijsvraag 'A Home away from Home' vanuit hun overtuiging dat ontwerpkracht en innovatie de sleutels zijn om te komen tot een goede tijdelijke huisvesting voor asielzoekers.

Wat was de aanleiding voor het project en jullie samenwerking?

Carolien: "Door de grote instroom van vluchtelingen is er een behoefte ontstaan aan flexibele en betaalbare huisvestingsoplossingen. Maar als je het hebt over de grote unit-bouwers, dan zijn dat er maar twee of drie in Nederland. Dat betekent dat je telkens bij diezelfde partijen uitkomt. En natuurlijk innoveren die bedrijven wel, ze verbeteren hun product, maar er komt niet echt iets anders uit. Ik was op zoek naar nieuwe vormen, innovatieve ideeën."

Floris: "Ik was al een hele tijd aan het nadenken over lichtere vormen van woningbouw. Het is op de een of andere manier allemaal heel zwaar geworden. Een generatie terug kon je je met één kostwinner nog een woning veroorloven, tegenwoordig hebben tweeverdieners een torenhoge hypotheek, waar ze tot hun 67e zoet mee zijn. Dat moet anders kunnen. Zeker met het oog op de huidige maatschappelijke ontwikkelingen zijn we toe aan een aanvullende lichtere vorm van woningbouw, die makkelijker inzetbaar is en tegelijkertijd geen concessies doet aan kwaliteit."

Waarom een prijsvraag?

Carolien: "Er wordt in Nederland heel veel be-

dacht en uitgevonden. Nieuwe productietechnieken, nieuwe materialen. Er zijn heel veel ideeën, die goed zouden kunnen werken. Maar dat weet je niet zeker, omdat er een groot gat gaapt tussen ideeën en de daadwerkelijke realisatie. Dat heeft te maken met hoge investeringskosten, met grondprijzen en bouwbesluiten, en met strenge aanbestedingsregels. Een prijsvraag leek ons de aangewezen manier om die ideeën tevoorschijn te halen, die anders nog heel lang op de plank waren blijven liggen."

Ik heb begrepen dat er meer dan 350 inzendingen waren. Dat is veel!

Floris: "Klopt. 366: net zoveel als er dagen in dit jaar zitten. Die grote respons heeft te maken met de relevantie van de vraag. Er is een urgent maatschappelijk probleem, dat vraagt om oplossingen. Mensen willen van nature graag helpen en meedenken."

Carolien: "De beeldvorming in de media is een beetje dat er alleen maar wordt geroepen: 'Weg met die vluchtelingen, bij ons geen azc,' maar het is slechts een kleine groep die hard schreeuwt. Ik heb veel gesproken met burgemeesters van gemeenten die crisisopvang hebben gedaan, en die zeggen het ook: er is een enorme positieve

energie vrijgekomen in de maatschappij. Mensen willen echt graag helpen, ze weten alleen vaak niet zo goed hoe. Maar stel een concrete vraag en ze komen in beweging."

Floris: "Deze prijsvraag is dus zo'n concrete vraag. Een open oproep, om ontwerpkracht in te zetten. Die bereidheid om bij te dragen en mee te denken leeft ook bij architecten. (Lachend) Júíst bij architecten, want die zijn vaak geneigd te denken dat ze iedere vraag kunnen oplossen. Als Rijksbouwmeester heb ik als eerste punt op de agenda gezet: Maatschappelijke Meerwaarde. Mensen denken vaak ten onrechte dat architecten met name bezig zijn met esthetiek. Die beeldvorming toont meteen de kwetsbaarheid van de beroepsgroep. Dus nu, met deze urgente vraag, met een duidelijke maatschappelijke kant waarmee eigenlijk niemand raad weet, zie ik een ontwerpogave van een heel andere dimensie waarop je de ontwerpwereld kunt aanspreken. En dan zie je dat er met groot enthousiasme en met veel inventiviteit op wordt gereageerd. We hebben in Nederland een rijke traditie van volkshuisvesting, waarin telkens met goede ontwerpen hele goede woningen zijn gemaakt, en laten we daar vooral mee doorgaan. Alleen dan met andere budgetten en met een andere urgentie."

De vraagstelling is breder getrokken, de ontwerpwedstrijd betreft niet alleen woningen voor asielzoekers, maar ook voor andere groepen bewoners.

Floris: "Een woning is een woning. Je ziet veel misvattingen, alsof asielzoekers een apart soort mensen zijn. Maar dat is natuurlijk een rare gedachte: het zijn gewoon mensen die dezelfde dingen willen en in principe dezelfde woonwensen hebben. Het is geen aparte groep die een heel andere behandeling nodig heeft dan andere woningzoekenden. De toestroom van vluchtelingen is de acute aanleiding, maar er was al een probleem: er is een tekort aan woonruimte voor de echte lage inkomensgroepen - waar veel statushouders straks ook toe behoren. Als we de huidige urgentie gebruiken om na te denken over betere en goedkope vormen van huisvesting zijn de vluchtelingen geen probleem dat ons overspoelt, maar het begin van de oplossing van een bredere maatschappelijke kwestie."

Een van de speerpunten van de Rijksbouwmeester is het tegengaan van leegstand. 'Nederland is niet vol, Nederland staat leeg'. Is het in dat opzicht jammer dat de categorie 'binnen' minder ontwerpen heeft opgeleverd dan de categorie 'buiten'?

A
HOME
AWAY
FROM
HOME

Nieuwe
huisvestings-
oplossingen voor
asielzoekers

Een initiatief van
het COA i.s.m.
Rijksbouwmeester
gehost door
Nederland-
wordt anders.

PAG. 05

Floris: "Ik ben inderdaad heel erg geïnteresseerd in de transformatie van bestaande gebouwen. Als het lukt om goedkope woningen te realiseren en tegelijkertijd de leegstand tegen te gaan, sla je twee vliegen in één klap.

Dat er minder ontwerpen waren in de categorie 'binnen' is niet jammer. Het gaat me niet om de aantallen. En het was te verwachten, een bestaand gebouw transformeren is best lastig, het is makkelijker om op een leeg terrein iets heel nieuws te bouwen. En een generieke oplossing verzinnen – een systeem dat in verschillende gebouwen toepasbaar is – is nóg moeilijker. Maar het is wel een prachtige uitdaging. Het vergt een manier van omdenken die nog wat moet door-dringen. Wat ombouwen vaak ingewikkeld en duur maakt, is dat je een normale woning wil maken in een abnormaal gebouw. Terwijl een abnormale woning maken in een abnormaal gebouw ineens waanzinnig goedkoop kan zijn. Die zoektocht, die vind ik mooi."

Was het te doen, die grote hoeveelheid inzendingen terugbrengen tot twaalf ontwerpen?

Carolien: "Het was een prachtige dag met pittige discussies. De jury is heel divers, met leden vanuit allerlei verschillende disciplines en met andere manieren van denken. De eerste ontwerp-ronde was een ideeënronde. Het ging er vooral om of we gecharmeerd waren van het innovatieve concept. We hebben ieder ontwerp beoordeeld op de zes belangrijke aspecten: de techniek –waar- onder ook valt de flexibiliteit, duurzaamheid en

betaalbaarheid- de schoonheid en de sociale component. We hebben ook al wel gekeken naar de haalbaarheid, maar nog niet echt vergaand. Dat is voor de tweede ronde. Vandaag is de deadline. Kijk, daar liggen de enveloppen met de uit-gewerkte ontwerpen. Ik weet zeker dat we verrast gaan worden. Misschien hebben ideeën waarvan we in eerste instantie onder de indruk waren de belofte niet kunnen waarmaken, en andersom. De verschillende teams gaan hun ontwerpen de komende week nog toelichten in een presentatie.

Over twee weken worden de winnaars bekend gemaakt; we nemen maximaal zes ontwerpen mee naar de vervolgfase. En ja, dat zal wederom een lastige opgave worden. Gaan we voor de meest innovatieve ideeën of voor de meest haalbare? Die discussie gaan we jury-breed voeren."

Hoe ziet die vervolgfase eruit?

Carolien: "Van een aantal winnende ontwerpen willen we prototypes maken. Die prototypes zouden binnen een maand of drie gerealiseerd moeten zijn. Dat is het idee immers, dat het snel moet kunnen. We zijn nu op zoek naar geschikte plekken, waar veel publiek komt, om de prototypes goed kunnen tonen. Wat helemaal fantastisch zou zijn is als we van een van de modellen een hele locatie kunnen bouwen. Maar dan moet er dus een model zijn dat haalbaar genoeg is; makkelijk te realiseren en hufterproof, oftewel niet te delicaat. We weten niet of het lukt, er zitten allerlei aanbestedingstechnische haken en ogen aan, maar dat zou ik dus gaaf vinden."

Floris: "Ik blijf graag betrokken bij het realiseren van de prototypes. Dat kan wel eens heel interessant worden. Niet alle ontwerpen zullen overigens geschikt zijn voor een prototype, bijvoorbeeld wanneer de nadruk niet per se ligt op het ontwerp, maar meer op bepaalde productietechnieken, materiaalgebruik of slimme duurzame oplossingen. En aan de andere kant is het goed mogelijk dat 'nummer 7 en 8' ook kwaliteiten hebben die verder ontwikkeld kunnen worden. Die ontwerpen zijn dan weliswaar niet als winnaar geselecteerd maar daarmee is niet gezegd dat ze niet toepasbaar zouden kunnen zijn. Dat kan in Nederland, maar natuurlijk kan er ook naar toepassingsmogelijkheden in het buitenland gekeken worden."

Het buitenland?

Floris: "Ik denk maar zo: er zijn wereldwijd 60 miljoen mensen op drift. De omstandigheden waarin die mensen wonen zijn vaak miserabel, dat moet gewoon beter kunnen, met alle nieuwe materialen en technieken die we hier hebben. Wie weet kan wat we hier nu bedenken in een aantal gevallen ook worden toegepast in vluchtelingenkampen in andere landen. We hebben onlangs de ontwerpen gepresenteerd bij de VN in New York. Daar bleek bijvoorbeeld dat Jordanië uitermate geïnteresseerd is in slimme, innovatieve ideeën voor huisvesting."

Wat heeft het project tot nu toe opgeleverd?

Carolien: "Ik denk dat we een behoorlijke impuls hebben kunnen geven aan de oplossing van een maatschappelijk probleem. Onze samenwerking

is heel waardevol gebleken, omdat we vanuit verschillende invalshoeken het vraagstuk benaderen. Innovatie ontstaat juist op het grensvlak van verschillende disciplines."

Floris: "We hebben veel van elkaar geleerd. En ik heb ongelofelijk veel bewondering voor het COA. Ga er maar aan staan, zulke hoeveelheden vluchtelingen. En dan met die politieke kwesties eromheen."

Carolien: "Ik vind het heel mooi hoe Floris kijkt. Hoe hij zijn visie toevoegt. Hij kan bovendien heel goed zijn beroepsgroep inspireren, dat geeft een enorme dimensie aan het project. Wat een goede beslissing is geweest is dat we ervoor gekozen hebben de winnende ontwerpen van de eerste ronde openbaar te maken. Dat heeft veel dynamiek opgeleverd. De verschillende teams van deelnemers konden op deze manier elkaars werk bekijken, kennis uitwisselen. En diverse marktpartijen en gemeentes konden ook meekijken. Het zou zomaar kunnen gebeuren dat bepaalde ontwerpen een eigen leven gaan leiden, los van wat wij kiezen. In wezen is het dan niet eens zo relevant dat wij zeggen dat 'dit het beste idee' was."

A HOME AWAY FROM HOME

Nieuwe huisvestingsoplossingen voor asielzoekers

Een initiatief van het COA i.s.m. Rijksbouwmeester gehost door Nederland-woordtandlers.

PAG. 07